

آنچه در مواجهه با زنان خشونت دیده باید بدانیم

ویژه ضابطین و متصدیان قضایی

دکتر محمد باقر صابری زفرقندی^۱

مریم زمانی^۲

ارمیا ذوالرباستین^۳

پیر نظر دکتر جعفر بوالهری^۴

ویراستار

دکتر بیم موسوی نیک

۱۳۹۷ بهشت ۹۷

دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان، معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه
قضاییه

^۱ دانشیار روان پزشکی، دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان، دانشگاه علوم پزشکی تهران

تهران، ایران

^۲ ارشد روانشناسی بالینی و مددکاری اجتماعی

^۳ ارشد حقوق بین الملل

^۴ استاد روان پزشکی، رئیس دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان

سرشناسه :

محمد باقر صابری زفرقندی، مریم زمانی، ارمیا ذوالریاستین، جعفر بوالهیری،

مریم موسوی نیک

عنوان:

آنچه در مواجهه با زنان خشونت دیده باید بدانیم

مشخصات نشر :

نشر ترخون، ۱۳۹۷ تهران

مشخصات ظاهری :

۱۲۲ ص. مصور :

شابک:

978-600-8873-49-5

ت. ۱۰۰

جلد ۱۰۰۰

نشانی: ساختمان مرکزی:

تهران خیابان پاسداران - بهارستان ۱۰ - خیابان مریم - ساختمان مریم - پلاک ۷ واحد ۱۱

د. پستی:

۱۹۵۸۱۶۱۶۵

نویسنده: چاپ:

ن.

تاریخ چاپ

تابستان ۱۳۹۷

آنچه در مواجهه با زنان خشونت دیده باید بدانیم

تألیف: محمد باقر صابری زفرقندی و همکاران

محرور: ترخون

نوبت چاپ: اول - ۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰ جا

قیمت: ۱۸۰۰۰۰ ری

شابک: 978-600-8873-49-5

کلیه حقوق قانونی و شرعی برای انیستیتو رولایزشکی تهران محفوظ است. تکثیر تمامی یا قسمتی از این اثر به صورت چاپ، مجلد، چاپ نفست، پلی کپی، فتوکپی و انواع دیگر چاپ ممنوع است. این اثر مشمول قانون حمایت موکلان مستندان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۲۸ است. هر کس تمامی یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر، پخش یا عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار می گیرد.

فهرست

۸	شگفتار
۸	شاره به چند نکته ضروری
۱۲	مقامه
۱۴	ضرورت تأمین آرامش و امنیت زنان و کودکان در خانواده
۱۷	نقش مددکار اجتماعی

فصل اول

۲۰	مروری بر پدیده خشونت علیه زنان
۲۰	اهمیت مقابله با خشونت علیه زنان
۲۲	پیامدهای خشونت علیه زنان
۲۳	پیامد خشونت خانگی برای مردان
۲۴	پیامد خشونت خانگی برای کودکان
۲۶	خشونت خانوادگی یا خشونت علیه زنان در خلوت خانه
۲۸	نقش جنبش‌های اجتماعی، دینی و بین‌المللی در کنترل خشونت
۲۹	نقش حساس‌سازی افکار عمومی
۳۰	ملاحظات حقوق بشری خشونت علیه زنان
۳۱	خشونت علیه زنان در مراحل مختلف رشد
۳۳	روز جهانی ریشه‌کنی خشونت علیه زنان

فصل دوم..... ۳۴

انواع خشونت علیه زنان..... ۳۴

الف: انواع خشونت بر حسب موضوع..... ۳۴

خشونت جنسی..... ۳۴

خشونت لفظی یا کلامی..... ۳۶

خشونت روانی و آزار عاطفی..... ۳۶

خشونت سیاسی..... ۳۷

خشونت اقتصادی..... ۳۸

خشونت کیفری..... ۳۹

ب: خشونت بر حسب مکان و زمان..... ۴۰

خشونت در محیط کار..... ۴۰

خشونت خیابانی..... ۴۱

خشونت در محیط خانه یا خشونت خانگی..... ۴۲

خشونت در زمان جنگ..... ۴۲

فصل سوم..... ۴۴

میزان شیوع خشونت علیه زنان..... ۴۴

فصل چهارم..... ۴۹

علل و عوامل زمینه ساز خشونت..... ۴۹

فصل پنجم ۵۵

- ۵۵ خشونت و پلیس
- ۵۶ رفتار مناسب پلیس
- ۵۸ نقش پلیس در تضمین دسترسی به خدمات
- ۵۹ آیا خشونت در خانه جرم نیست؟
- ۶۰ مداخلات غیر تخصصی و شناسایی دیر هنگام خشونت
- ۶۲ توجه به نیازهای زنان بزه دیده
- ۶۳ نظام مردانه کانتوری ها
- ۶۴ نیاز به داشتن اختیار برای ختم خشونت
- ۶۶ مراقبت از حامیان بگریزانه پلیس

فصل ششم ۶۸

- ۶۸ خشونت و نظام قضایی
- ۷۰ خشونت به منزله برهم زدن نظم عمومی
- ۷۱ چرا خشونت خانگی به دستگاه قضایی گزارش نمی شود؟
- ۷۴ درخواست طلاق
- ۷۵ نحوه مواجهه دستگاه قضایی با خشونت خانگی
- ۷۶ محیط مردانه مجتمع های قضایی
- ۷۷ دخالت دولت و قوانین بین المللی
- تمهیدات نظام قضایی
- ۸۲ باور به سازمان ها و نهادهای حامی قربانیان
- ۸۳ قوانین مقابله با خشونت
- ۸۵ موارد و انواع خشونت هایی که مغفول می ماند
- ۸۶ ترس از اتهامات جنسی

۸۸ ترک منزل و عدم امکان مراجعه به منزل.....

۸۹ همپوشانی جرایم.....

پیوست یک..... ۹۰

بررسی میزان اجتناب و کناره گیری زنان در روند دادرسی خشونت علیه

زنان در سطح بین المللی..... ۹۰

۱- میزان اجتناب و کناره گیری زنان خشونت دیده از دادخواهی و

علل آن..... ۹۱

۲- برای جنسیتی دلیل کناره گیری زنان قربانی از روند دادرسی..... ۹۳

۳- مصاحبه با قربانی به بازجویی..... ۹۴

۴- اصول آماده کردن قربانی خشونت برای مصاحبه..... ۹۵

۵- مکان مصاحبه این باشد..... ۹۶

۶- توضیح روند کار..... ۹۷

۷- جلوگیری از قضاوت زود هنگام با دیدن تناقض گفتاری قربانی..... ۹۸

۸- گوش دادن به سخنان قربانی..... ۹۹

۹- ملاحظات خاص در زمان ارتباط با دختران قربانی جنسی..... ۹۹

۱۰- خط مشی صحبت با قربانیان زن..... ۱۰۰

۱۱- حمایت از قربانی در طول دادرسی..... ۱۰۲

۱۲- آماده کردن قربانی برای شهادت در صورت امکان..... ۱۰۲

چگونگی ارتباط با قربانیانی که تمایلی به همکاری ندارند و یا تنها همه

چیز را انکار می کنند..... ۱۰۳

۱۳- روابط بازپرس با پلیس و بازرسان..... ۱۰۶

۱۴- اجزای مدل به روز شده راهبردها و اقدامات سازمان ملل..... ۱۰۹

۱۵- پاسخگویی مجرم..... ۱۱۰

- ۱۱۱..... رویکرد تخصصی ویژه
- ۱۱۱..... منابع کافی
- ۱۱۱..... مکانیسم نظارتی
- ۱۱۲..... منابع

www.ketab.ir

پیشگفتار

اشاره به چند نکته ضروری

در مسیر کار در موضوع خشونت، موانعی خود نمایی می‌کند که عملاً از دید محققین و مجریان و دست اندرکاران مخفی می‌ماند. در کشور ما موضوع خشونت و اقدام برای کاهش و یا پیشگیری از آن به فراخور حال دغدغه و در دستور کار مسوولین و دستگاه‌ها بوده است. آنچه در بررسی‌ها و جست‌وجو می‌خورد مطالعات متعدد و گاهی مکرر از شیوع شناسی و تعریف انواع خشونت است و برنامه‌های عملیاتی که مبتنی بر شاخص‌های تعریف شده باشد کمتر دیده می‌شود. محدود برنامه‌هایی نیز که اجرا شده است فاقد این مناسب و یا اقدامی برای پایش و ارزشیابی می‌باشد. هرچند نقاط ضعف فوق در سایر برنامه‌های کشوری نیز کم و بیش وجود دارد ولی در حوزه مطالعات مربوط به خشونت بیشتر خود نمایی می‌کند. نکته مهم دیگری که در حین کار بررسی روزه توجه ما را به خود جلب کرد کمبود و یا فقدان اطلاعات اولیه در مورد عوارض و عواقب خشونت در بین مرتکبین، قربانیان و دست اندرکاران انتظامی قضایی است. آگاهی لازم از حقوق ابتدایی، در فرد خشونت دیده کم است. فرد خشونت کننده متوجه عواقب اقدام خود نیست و همین امر عاملی برای تداوم خشونت است. در این میان دانش و توجه به نحوه مواجهه و برخورد اولیه با مرتکب خشونت، بازپرس و دادیاران گرامی و نهایتاً قضات شریف در برنامه با فرد مورد خشونت و یا خشونت کننده نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. یکی از آسیب‌های متعاقب خشونت در بزه دیدگان و قربانیان خشونت در برخی مواقع به دلیل برخورد های غیر تخصصی و ناآگاهانه و البته ناخواسته مأمورین انتظامی و قضایی است ایجاب می‌کند تا برای آموزش این عزیزان زحمت کش تمهیداتی اندیشیده شود. تجربه کاری به ما ثابت می‌کند که برخی

آموزش های اولیه که هزینه چندانى نیز برای کلانترى و یا دادگاه ها ندارد اگر به صورت مستمر و در قالب دستورالعمل ادارى و انضباطى تدوین و اعمال گردد چه بسا جلوى خيلى از آسیب های قابل پیشگیری از خشونت ها و خصوصاً خشونت های خانگى گرفته شود. سنگ بنای تدوین متن حاضر متعاقب احساس این ضرورت بود. خلاء نبودن کتابچه ای آموزشى در مورد آنچه ماموران محترم انتظامى و قضایى در مواجهه با افراد خشونت دیده و حتى مرتكب خشونت باید بدانند و به کار بندند موجب عوارض و آسیب های غیر قابل جبرانى در این حوزه بوده است. برای این مهم لازم آمد از نموده های واقعى استفاده شود تا انتقال مطالب و توجه به اهمیت موضوع تسان تر گردد. نمونه هایی که در این نوشتار آمده است برگرفته از پرونده زندکاه افراد است. بازخوانى و بازگویی محتوای برخى از این پرونده ها تدریجى است از آنچه درمورد برخى از خشونت دیدگان در برخى مراکز انتظامى و قضایى اتفاق افتاده است. با مطالعه این موارد عمیقاً همکاران محترم متوجه میشوند به برخى اقداماتی که مى توانست نباشد و یا نباید صورت مى گرفت چه میزان مى تواند بر روى سرنوشت یک فرد و یا یک خانواده تاثیرات مخرب داشته باشد. شاید نگارش ده ها مقاله و یا کتاب نیز نتواند ابعاد و وسعت آسیب را نشان دهد که صرفاً به دلیل عدم آموزش مناسب حادث شده است. با این توضیحات لازم است تأکید شود که قصد این نوشتار نقد عملکرد نیروی های محترم انتظامى و یا قضایى نیست. هرگز نباید این نمونه ها را به کلیت نظام قضایى و انتظامى تسرى داد. تحقیقاً برخورد های مسوولانه و توأم با درایت و حسن حالت با مددجویان و مراجعین و خصوصاً خشونت زده ها در بین مأموران نیروی انتظامى و قضات بسیار بیشتر از حد تصور است. پرداختن به آن ها نیز برای انتقال به دیگران کتاب مجزا و مستقلى را مى طلبد که مورد بحث این مقال نیست و تحقیقاً در جای خود به آن باید پرداخته شود. نکته مهم

دیگر اینکه برای حفظ راز داری، اسامی بکار رفته تماماً فرضی و اگر نامی از شهر و یا استان برده شده است تصادفی و غیر مرتبط با پرونده ها می باشد. آنچه اهمیت دارد بیان تعدیل شده مشکلات و نگرانی ها و خواسته های قربانیان از زبان خودشان است تا بتوانیم از این فرصت درس هایی که باید و لازم است را بیاموزیم. امیدواریم که از بیان مطالب ما خاطر احدی از رده نشود و در عین حال از هرگونه دلگیری احتمالی مراجع محترمی که از آن ها نام برده شده است صمیمانه پوزش می خواهیم. به این امید که این نوشتار کمکی هر چند کوچک به پیشگیری از بروز خشونت خانگی و از هم مهمت آسیب های متعاقب خشونت گردد. متن حاضر حاصل برنامه ریزی و مساعدت معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه است. از همین فرصت استفاده کرده و از قدم های بزرگی که قوه قضائیه در پیشگیری از وقوع برخی جرایم برداشته است تشکر می شود. خصوصاً اینکه اصرار مسوولان و مردم معاونت استفاده از نظرات نخبگان و خاصه دانشگاهیان برای این مهم است. تحقیقاً خشونت از جمله جرائم و در زمره آسیب هایی است که قابل پیشگیری بوده و ترجیحاً باید به آن پرداخته شود. ان شاء الله.

این کتاب شامل چند بخش است. فصل اول مروری بر پدیده خشونت علیه زنان و اهمیت مقابله با خشونت علیه زنان مبتنی بر مرور منابع می پردازد. تاکید فصل بر این است که خشونت علیه زنان در همه جوامع به اشکال مختلف وجود دارد. غفلت از پرداختن به آن تبعات شدید فردی، اجتماعی به دنبال خواهد داشت و اینکه قربانیان خشونت خانگی در کنار زنان و مردان کودکان نیز هستند. رسانه ها و جنبش های اجتماعی در کاهش خشونت خانگی موثر

هستند و خشونت علیه زنان بیشتر در محیط خانه که لایذ باید مامن و محیط امنی برای اعضای خانواده باشد به وقوع می پیوندد. فصل دوم به انواع خشونت اشاره دارد. نقش باور ها و برداشت های نادرست فرهنگی، مذهبی، قومی و قبیله ای در ایجاد و ادامه خشونت را نشان می دهد. به خشونت های در محیط کار، خشونت های حاکمیتی و سیاسی و خشونت های عاطفی نیز پرداخته است. فصل سوم به شیوع خشونت با تمرکز بر ایران می پردازد. فصل چهارم به اجمال به علل و عوامل ایجاد خشونت اشاره می کند. فصل پنجم و ششم به نسبت نقش ضابطین قضایی و پلیس در حمایت از قربانیان و همچنین نقش بی بدیل بازپرس و قاضی در کاهش خشونت اشاره می کند. با استناد به مطالعاتی که نمونه های واقعی هستند در صدد است به متصدیان قضایی یادآوری نماید که برخورد اولیه ضابط و کارشناس قضایی تا حد زیادی تواند در سرنوشت مثبت و یا منفی فرد آسیب دیده تعیین کننده باشد. نهایتاً بخش پیوست است که خلاصه ای از یکی از اسناد بین المللی در مورد بررسی میزان اجتناب و کناره گیری زنان در روند داد و ستد خشونت علیه زنان در سطح بین المللی است. این سند راه کارهای عملی برای متصدیان در مواجهه با افراد خشونت دیده و خشونت گر را ارائه می نماید.